

Társadalomföldrajz

Kedd 08:00 Póczy terem

- 1. Csizmár Orsolya (ELTE TTFK)**
- 2. Fekete Judit Rita (ME MFK)**
- 3. Hegedűs Gábor (SZTE TTK)**
- 4. Nagy Endre (ELTE TTK)**
- 5. Spiegler Patrícia (PTE TTK)**
- 6. Tóth Péter (SZTE TTK)**

A munkanélküliek nemek szerinti megoszlásának regionális különbségei Magyarországon

CSIZMÁR ORSOLYA, geográfus szakos hallgató (2004 ősz)
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

Témavezetők: NEMES NAGY JÓZSEF DSc, egyetemi tanár,
NÉMETH NÁNDOR, PhD-hallgató,
ELTE Regionális Földrajzi Tanszék

Tanulmányom a magyarországi munkanélküliség területi differenciáival foglalkozik, különös hangsúlyt helyezve a jelenség nemi különbségeinek területi sajátosságaira.

Magyarország különböző térségei más-más pozícióból indulva, eltérően reagáltak a piacgazdasági átmenet társadalmi-gazdasági kihívásaira, ami erőteljesen kiélezte az országon belüli regionális egyenlőtlenségeket. Az életkörülmények területi különbségeit célzó vizsgálatok eszköztársa átalakult; a piacgazdaság kiépülése következtében a regionális különbségek alapvetően a jövedelmek és a foglalkoztatás terén mérhetők.

A kilencvenes évek társadalmi-gazdasági folyamatainak egyik meghatározó jellemzője a tömeges és tartós munkanélküliség megjelenése volt, ám ez nem érintette egyformán az ország különböző térségeit. A munkanélküliségen belül nem kiegyenlítettek a nemi arányok sem: a regisztrált munkanélküliek között több a férfi, míg az inaktívak között több a nő. Dolgozatomban e jelenség okait kutatom. Igyekszem továbbá matematikai-statisztikai módszerek segítségével feltárni e nemi differenciáltság területi dimenzióit, mivel a hazai szakirodalom csak szűk keresztmetszetben (főleg közgazdasági megközelítésből, országos szinten) foglalkozik a kérdéssel.

A 80-as évektől megfigyelhető gazdasági visszaesés következtében rengeteg alacsony termelékenységű, nem versenyképes könnyűipari létesítményt számoltak fel. Az ezekből kikerült munkanélküli nők – megfelelő végzettség hiánya miatt – nem tudtak máshol elhelyezkedni, többségük inaktívvá vált. Az új munkahelyek többségében fiatal és képzett munkaerőt kerestek, ami az akkor munka nélkül lévő nők nagyobb részét szinte kilátástalan helyzetbe hozta. Koruk miatt nagy részüket nem érintette az oktatás 80-as évek végétől megindult expanziója sem. A területi differenciák legfőbb jellemzője, hogy az ország fejlettebb, alacsonyabb munkanélküliséggel jellemezhető területein a regisztrált munkanélküliek többsége nő – ellentétben az országos arányszámokkal –, míg a gazdaságilag rosszabb helyzetű, elsősorban keleti és déli (kis)térségekben a férfiak adják az állástalan munkahelykeresők nagyobb részét. A 90-es évek végéig folyamatosan növekvő területi differenciákat felváltó, az ezredfordulótól tapasztalható lassú kiegyenlítődéssben szerepet játszik, hogy az országon belül minden területi szinten emelkedett a nők aránya a munkanélkülieken belül (miközben az összesített munkanélküliségi ráta csökkent). Ezzel hazánk közelíti az uniós trendet, ahol már régóta többségben vannak a nők a munkanélkülieken belül. A nők munkanélküliségi rátája a főváros környékén és a Dunántúl egyes kistérségeiben már a rendszerváltás után meghaladta a férfiakét, és ez a jelenség innen terjed ki fokozatosan az ország többi térségére is.

Migráció az Európai Unióba

FEKETE JUDIT RITA geográfia szakos hallgató (2004 ősz)
Miskolci Egyetem, Miskolc

Témavezető: MOLNÁR JUDIT, egyetemi adjunktus
ME Társadalomföldrajz Tanszék

Kutatásommal fel szeretném mérni, hogy Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása után a fiatalok hol szeretnék munkát vállalni, illetve szeretnék-e az országunkon kívül dolgozni, lakni. Ha igen, mennyi időre tervezik hazájuktól a távollétet és milyen megfontolás áll ennek a háttérében, mi az a döntő tényező, ami miatt képesek lennének egy idegen helyen szinte előről kezdeni az életüket.

A fiatalok jelentős részét érdeklik az új, nyugat-európai ösztöndíj- és munkalehetőségek. Kevés százalékuk riad vissza akár egy külföldi kiküldetéstől is. Sokan az egyetemi/főiskolai éveik alatt is megpróbálnak pár hónapot, esetleg fél évet eltölteni külföldi egyetemekenél, cégeknél. Így nemcsak szakmai tudáshoz jutnak, hanem ismeretséget szereznek az adott intézménynél, ahova esetleg a későbbiekben vissza tudnak térni. Ezek a külföldön töltött hónapok a belföldön való elhelyezkedésnél is előnyökkel járhatnak.

A választási aktivitás földrajzi aspektusai és az életminőség néhány összefüggése Szeged példáján

HEGEDŰS GÁBOR, geográfus szakos hallgató (2004 őszi)
Szegedi Tudományegyetem, Szeged

Témavezető: CSATÁRI BÁLINT, egyetemi docens,
MTA Regionális Kutatások Központja, Alföldi Tudományos Intézet

Dolgozatomban a választási aktivitás és az életminőség közti összefüggéseket vizsgálom, Szeged példáján.

A dolgozat alaphipotézise: *az életminőség (a szegénység mértéke) és a politikai eseményeken (pl. a választásokon, szavazásokon) való állampolgári részvétel egymással összefügg, e két változó között pozitív korrelációs kapcsolat áll fenn. A rossz életminőség, a szegénység kiváltja az alacsony választási aktivitást.*

Az elemzés egységül Szeged önkormányzati választási körzeteit (25 darab) választottam.

A választási körzetekben kiszámoltam a *megjelenési arányt*, amely az adott területen választóként jelentek számának és a választásra jogosultak számának a hányadosa, százalékban kifejezve.

Majd egy indexet hoztam létre, amelyet *körzeti választási indexnek* neveztem el, azaz megnéztem, hogy a vizsgált szavazás, választás során az adott körzetben mért megjelenési arány hányadrésze (hány %-a) a legmagasabb megjelenési aránnyal rendelkező választási körzet értékének.

Ezután a körzeti választási index értékeiből kiszámoltam *az 1997-2004 közötti időszakra vonatkozó számtani átlagot*. Kiválasztottam azt a két körzetet, ahol ez a számtani átlag a legalacsonyabb volt. A hipotézis teljesülését itt (Kiskundorozsma-Dél, Újrókus) vizsgáltam.

A választási részvételt választókörzetenkénti területi bontásban a körzeti választási index 1997 – 2004 közötti számtani átlaga alapján még sikerült egyértelműen mérhetővé tennem, de az életminőséget (szegénységet) nem tudtam pontos mérőszámokkal kvantifikálni. Ezért nem tudtam matematikai módszerekkel korrelációs kapcsolatot számolni a hipotézis két változója között, a korreláció mértékét meghatározni.

A korreláció mértékére, a kapcsolatra csak közvetve kíséreltem meg következtetni, nem kis mértékben úgy, hogy az életminőség változót „puha tényezőkkel” (riportok, interjúk) is próbáltam vizsgálni.

A két legkisebb megjelenési arányú körzetről statisztikai adatokat gyűjtöttem (a 2001-es népszámlálás életminőséggel kapcsolatba hozható adatai), terepbejárást végeztem, interjúkat készítettem a körzetek értelmiségivel, átlagpolgáiraival, és a szegényebb lakosokkal, helyi konfliktusokat vizsgáltam, amelyek befolyásolják az életminőséget.

Az iszlám és az Európai Unió

NAGY ENDRE földrajz szakos hallgató (2004 ősz)

ELTE-TTK, Földrajz Tanszék

Témavezető: DR. IZSÁK ÉVA egyetemi adjunktus

ELTE-TTK, Regionális Földrajzi Tanszék

A dolgozat korunk gazdaság-, társadalom- és politikaföldrajzi aspektusának egyik legfajsúlyosabb problémakörével, az iszlám és a nyugati civilizáció, azon belül is az Európai Unió kapcsolatának motívumaival foglalkozik. A dolgozat folyamán tisztázásra kerül, hogy a világ két, gondolkodásban, jogrendszerben, vallásban és politikai világnézetben teljesen eltérő pólusa közötti konfliktushelyzetek okai miben keresendők. A dolgozat megszületésének alapjául *Samuel Huntington*, *Bernard Lewis* és *Rostoványi Zolt* műveinek alapgondolatai, valamint a jelenkori geopolitikai és társadalmi változások szolgálnak. Emellett számításba veszem más nagyszerű iszlámkutatók írásait is, mint például *Bassam Tibi*, aki kiemelten foglalkozik az iszlám migrációjával, mint társadalmi és vallási probléma egyben. Szó esik a dolgozatban az iszlám és az Európai Unió kapcsolatrendszerének kialakulásáról, jelenlegi problémáiról és jövőjéről.

A dolgozat egyik fő irányvonala a huntingtoni gondolatmenethez köthető civilizációs harc témaköre. Kiemelt szerepet tölt be a dolgozatban az úgynevezett Euro-Iszlám, mint vallási, kulturális és politikai rendszer. Szó esik ennek az újkori vallási szinkretizmusnak legjelentősebb pontjairól, területi tagolódásáról és migrációjáról.

A dolgozat másik fontos alappillére a bevándorlás tárgyköre. Kiemelten foglalkozom a németországi török, a franciaországi észak-afrikai, a nagy-britanniai ázsiai és a Benelux-államok vegyes iszlámtömörüléseivel. Emellett lehetőség szerint szót ejtek a ciprusi görög-török szembenállásról, valamint Törökország esetleges Európai Unióba történő felvételéről, nagy hangsúlyt fektetve arra, hogy annak milyen hatása lehet a jelenlegi Európai Unió működésére, jövőjére. Külön vizsgálom majd az iszlám térhódítását a történelem folyamán, kiemelten az elmúlt 50 évre visszatekintve, térképek segítségével szemléltetve az iszlám pulzáló mozgását az európai kontinensen.

A világ az utazásszervezők szemével

SPIEGLER PATRÍCIA, földrajz-kommunikáció szakos hallgató (2004 őszi)
Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Témavezető: DR. AUBERT ANTAL, tanszékvezető egyetemi docens, CSc
PTE-TTK, Földrajzi Intézet, Turizmus Tanszék

A magyar idegenforgalmi szakirodalom a legtöbb esetben a turizmus gazdasági hatásaival és a turizmus rendszerével foglalkozik. A magyar turizmustudomány egy elhanyagolt területéhez, a motivációkutatáshoz kívánok a dolgozatommal hozzájárulni.

A motivációt általában az utazó ember felől közelítik meg. Dolgozatomban ettől a hagyománytól eltérve, és az utazás szakértői rendszereit veszem alapul, tehát az utazásszervezők tevékenységét vizsgálom. Azért választottam ezt a megközelítést, mert az utazásszervező mint az utazás szakértője, aki személyes kapcsolatot is ápol az utasokkal, tisztában van a motivációkkal, ugyanakkor jelentős befolyással is van azokra, hiszen ez a megélhetési forrása. A motivációt tehát a motiválás oldaláról közelítettem meg. Ebben a folyamatban nagy figyelmet szenteltem az egyik fontos motiváló erőnek: azoknak az attrakcióknak az elemzésére, amelyeket a turisták sosem hagynának ki a programból. Ennek vizsgálatakor térben is kivetítettem azokat a pontokat, amelyek már emblémákká váltak, és sokszor még az ország elé is tolakodnak. A turizmusban a földrajzi hely lesz az élmény forrása, és ezért befolyása van a térbeli folyamatokra. A térképre kivetítve könnyen áttekinthető, hogy a turizmus hogyan von be és zár ki helyeket. Az elemzés rávilágít arra, milyen motivációk állnak a tér effajta szelektálásának a hátterében.

A magyar utazóközönség szempontjából a kiutazási szokásokat és a turisztikai trendeket figyelembe véve reprezentatívnak véltem a görögországi és a mexikói desztinációt. A kutatási módszerem volt az előbb említett térségekbe kiutaztató, reprezentatívnak vélt utazásszervezőkkel készített mélyinterjú, az általuk az utazók számára összeállított katalógusok megfelelő oldalainak tartalomelemzése, a statisztikai adatok elemzése és a vonatkozó szakirodalom feldolgozása.

A módszertani választás következménye, hogy a dolgozatomban az elemzéskor bevonom a kommunikáció tudományterületének szempont- és fogalomrendszerét is. A katalógusok elemzésekor a kódolást a következő kategóriákkal oldom fel: földrajzi név, márka, élmény, népszerűség, egyediség, természeti és történelmi értékek, valamint társadalmi sajátosságok. Ezek mentén vizsgálom a motivációs tényezőket.

A kutatási tapasztalatok azt mutatják, hogy az egyik legfontosabb motiváció az élmény, ami mögött olyan elképesztő elemek állnak, amelyek az adott kultúrát a sztereotip képekkel és emblémákkal igyekeznek megragadni. A helyek kiválasztásával és kiépítésével pedig a turisztikai-terek elkülönülnek a terület valós társadalmi és gazdasági terétől. Mindez a Maslow-féle motivációs piramis csúcsán álló önmegvalósítást szolgálja, mert az egyéb (fiziológiai, esztétikai, kognitív, stb.) szükségleteken túl az utazó nem az adott hely kultúrájával ismerkedik, hanem saját kultúráját, önmagát fejezi ki az utazással.

Szervezetgeográfia

TÓTH PÉTER geográfus-szociológus hallgató (2004 ősz)
Szegedi Tudományegyetem, Szeged

Témavezető: **BAJMÓCY PÉTER**, egyetemi tanársegéd,
Szegedi Tudományegyetem, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

Az elmúlt 20-30 évben a társadalomtudományok figyelme a szervezetek irányába fordult, mivel döntő szerepük van a lokális, a regionális, ill. a globális folyamatok alakításában. A szervezetek, így nem csak a társadalom irányításában, de a vagyon és a pénz felhalmozásában is érdekeltek, mely egy verseny helyzetet teremt köztük, ahol az emberi döntések szerepe és a társadalmi kontextus megismerése felértékelődik. Ennek pontosabb feltérképezésére az utóbbi időben több modell is született, azonban empirikus megismerésük még folyamatban van, mivel a gazdaság, társadalom, politika hármas egysége között térségenként (régióként) strukturális-funkcionális és olykor bürokratikus különbségek mutatkoznak. Mindezek miatt egy egységes modell nehezen is lenne elképzelhető.

Azok az elméleti modellek, melyek ilyen célból születtek, többnyire az angolszász társadalomtudományokból kerültek ki. Ilyenek voltak az emberi viszonyok tana; a neoweberiánus döntéshozatali, a konfliktus és technológiai; az institutionalista iskola, a racionális döntések elmélete, ill. a különböző hálózati technikákat használó szociometriai mérések. Ezeket az elméleteket nagyrészt az amerikai közgazdaságtan és a szociológia dolgozta ki, de szerepet játszottak kialakulásukban az amerikai geográfia lokalizáltságra vonatkozó teóriái, valamint az is, hogy elfogadták a gazdaság beágyazottságát a társadalomba. Bár erről még napjainkban is folyik a vita, de a szervezeti struktúrák változása miatt „társadalmilag is egyre inkább megformáltak”.

Ennek két fő oka van: az egyik, hogy ezen elméletek gyenge empirikus „lábakon” állnak, ill. az eltérő tudományelméleti fejlődés. Harmadik problémának tekinthető, hogy a magyar társadalomföldrajzba igen kevés társadalomtudományos teória épült be, kevésbé lelhetőek fel a társadalomtudományokkal ekvivalens módszerek, hipotézisvizsgálatok. Ezek is többnyire csak a jelenségek területi különbségeinek felderítésére szorítkoznak, de kontextusba állításuk legtöbbször már elmarad, mivel kiindulópontjuk nem a társadalomtudományi teóriák, összességében pedig „társadalmilag megformálatlanok”.

Céлом ezért a szervezeteknek olyan „társadalmi megformálása” volt, ami a társadalomtudományi teóriákból indul ki, s amely rámutat az így létre jött területi különbségekre. Erre legjobb eszköznek, a racionális döntések elméletének egy szervezet- hálózatban történő vizsgálatát tartom. Kutatásom elméleti jellegű, eredményeit a későbbiekben empirikus kutatással is alá kívánom támasztani. Az általam használt elméleti megközelítés magában foglalja egy, a hazai társadalomtudományokban, így a geográfiában is új társadalomtudományi módszer integrálását. Ezzel szerény lehetőséget nyújt a geográfiának a nyugati társadalomtudományokban meglévő számos elmélet egy részének hasznosítására.